MILLIY MEROS AKADEMIYASI
NATIONAL HERITAGE ACADEMY

MADANIYATSHUNOSLIK
VA NOMODDIY MADANIY MEROS
ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

“Asliyat — asl manba, asl qadriyat, asl meros”

ASLIYAT

ILMIY AXBOROTNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК

Ilmiy-nazariy va ilmiy-amaliy jurnal

2026

1-JILD | 2-SON

ASLIYAT
Ilmiy axborotnomasi
https://ijacaes.uz/index.php/Asliyat/index

QO‘QON MADANIY MUHITINI INSONIYAT NOMODDIY MADANIY MEROSINING REPREZENTATIV RO‘YXATIGA KIRITISH BO‘YICHA KONSEPSIYA

Axmedov Jasurbek Zokirjonovich,
Madaniyatshunoslik va nomoddiy madaniy meros ilmiy-tadqiqot instituti Ilmiy kotibi, tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Annotatsiya: *Mazkur ilmiy-konseptual materialda Qo‘qon shahrining tarixan shakllangan madaniy muhiti, uning nomoddiy madaniy meros tizimidagi o‘rni hamda an’anaviy hunarmandchilik, xalq og‘zaki ijodi, ijrochilik san’ati, urf-odat va marosimlar, ustoz-shogird an’analarining o‘zaro uzviy bog‘liqligi tahlil qilinadi. Qo‘qon madaniy muhitini yaxlit ijtimoiy-madaniy makon sifatida o‘rganish, mavjud nomoddiy madaniy meros elementlarini aniqlash, ilmiy hujjatlashtirish, muhofaza qilish va kelajak avlodlarga yetkazishning tashkiliy hamda metodologik asoslari yoritiladi. Shuningdek, Qo‘qon madaniy muhitini YUNESCOning Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprezentativ ro‘yxatiga nomzod sifatida ilgari surish, xalqaro mezonlar asosida nominatsiya hujjatlarini shakllantirish va meros tashuvchilarining mazkur jarayondagi faol ishtirokini ta’minlashga qaratilgan konseptual yondashuv taklif etiladi. Konsepsiyada nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilishning ustuvor yo‘nalishlari, ilmiy-tadqiqot va inventarizatsiya vazifalari, jamoatchilik ishtiroki, madaniy merosning barqaror rivojlanishini ta’minlash mexanizmlari hamda amalga oshirish bosqichlari belgilab beriladi.*

Kalit so‘zlar: *Qo‘qon madaniy muhiti, nomoddiy madaniy meros, YUNESCO, Reprezentativ ro‘yxat, an’anaviy hunarmandchilik, folklor, ustoz-shogird an’anasi, madaniy merosni muhofaza qilish.*

Аннотация. *В данном научно-концептуальном материале рассматривается исторически сформировавшаяся культурная среда города Коканда, её место в системе нематериального культурного наследия, а также взаимосвязь традиционных ремёсел, устного народного творчества, исполнительского искусства, обычаев, обрядов и традиций «устоз-шогирд» (наставник — ученик). Раскрываются организационные и методологические основы изучения культурной среды Коканда как целостного социокультурного пространства, выявления, научного документирования, охраны и передачи будущим поколениям элементов нематериального культурного наследия. Предлагается концептуальный подход к выдвижению культурного пространства Коканда в качестве кандидата на включение в Репрезентативный список нематериального культурного наследия человечества ЮНЕСКО, подготовке номинационного досье в соответствии с международными критериями и обеспечению активного участия носителей наследия в данном процессе. В концепции определяются приоритетные направления охраны нематериального культурного наследия, задачи научных исследований и инвентаризации, механизмы участия местных сообществ, обеспечения устойчивого сохранения и развития культурных традиций, а также основные этапы реализации предлагаемых мероприятий.*

Ключевые слова: *культурная среда Коканда, нематериальное культурное наследие, ЮНЕСКО, Репрезентативный список, традиционные ремёсла, фольклор, традиция наставничества, охрана культурного наследия.*

Abstract. *This scientific and conceptual paper examines the historically developed cultural environment of Kokand, its significance within the system of intangible cultural heritage, and the interrelationship between traditional craftsmanship, oral folklore, performing arts, customs, rituals, and master–apprentice traditions. The paper outlines the organizational and methodological foundations for studying Kokand's cultural environment as an integrated sociocultural space, identifying and scientifically documenting its intangible cultural heritage elements, safeguarding them, and ensuring their transmission to future generations. It also proposes a conceptual approach to nominating the cultural space of Kokand for inscription on UNESCO's Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity, preparing nomination documentation in accordance with international criteria, and ensuring the active participation of heritage bearers and local communities throughout the nomination process. The proposed concept identifies priority areas for safeguarding intangible cultural heritage, research and inventorying objectives, mechanisms for community participation, measures to support the sustainable continuity of cultural traditions, and the principal stages of implementation. Particular attention is given to the intergenerational transmission of traditional knowledge and skills, the preservation of living cultural practices, and the role of local communities in safeguarding and promoting the cultural identity of Kokand.*

Keywords: *Kokand cultural environment, intangible cultural heritage, UNESCO, Representative List, traditional craftsmanship, folklore, master–apprentice tradition, cultural heritage safeguarding.*

Jahon miqyosida globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi hamda ijtimoiy-madaniy munosabatlarning o‘zgarishi xalqlarning tarixiy xotirasi, milliy o‘zligi va an’anaviy madaniyatini asrab-avaylash masalasini dolzarb vazifalardan biriga aylantirmoqda. Ayniqsa, nomoddiy madaniy meros namunalarini aniqlash, ilmiy o‘rganish, hujjatlashtirish, muhofaza qilish va ularning avlodlararo uzluksizligini ta’minlash xalqaro madaniy siyosatning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

YUNESCO tomonidan 2003-yilda qabul qilingan “Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Konvensiya nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilishning xalqaro huquqiy asoslarini belgilab berdi. Mazkur Konvensiyada nomoddiy madaniy meros xalq og‘zaki ijodi va ifoda shakllari, ijrochilik san’ati, ijtimoiy amaliyotlar, urf-odatlar, marosim va bayramlar, tabiat hamda koinot bilan bog‘liq bilim va amaliyotlar, shuningdek, an’anaviy hunarmandchilikka oid bilim va ko‘nikmalarni qamrab oluvchi madaniy hodisa sifatida talqin etiladi.

O‘zbekiston o‘zining ko‘p asrlik tarixiy-madaniy taraqqiyoti davomida shakllangan boy nomoddiy madaniy merosi bilan jahon madaniy makonida alohida o‘rin egallaydi. Xalqimizning an’anaviy ijrochilik san’ati, og‘zaki ijod namunalari, hunarmandchilik maktablari, urf-odat va marosimlari, shuningdek, ustoz-shogird an’analari milliy madaniy o‘zlikni ifodalovchi muhim qadriyatlar hisoblanadi. Ushbu merosning o‘ziga xos jihati shundaki, u faqat tarixiy manbalarda saqlanib qolgan madaniy hodisa emas, balki bugungi

kunda ham xalqning kundalik turmushi, ijtimoiy munosabatlari va ma’naviy hayotida davom etib kelayotgan tirik madaniy tizimdir.

Bu jihatdan Farg‘ona vodiysining qadimiy madaniy markazlaridan biri bo‘lgan Qo‘qon shahri alohida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Qo‘qon tarixan siyosiy, iqtisodiy, savdo-sotiq, hunarmandchilik, ilm-fan, adabiyot va san’at rivojlangan markazlardan biri sifatida shakllangan. Shaharning tarixiy taraqqiyoti davomida yuzaga kelgan madaniy muhit xalq ijodiyoti, an’anaviy musiqa va ijrochilik san’ati, hunarmandchilik, mahalla madaniyati, oilaviy marosimlar va ijtimoiy munosabatlar tizimining o‘zaro uyg‘unlashuvi asosida rivojlanib kelgan.

Qo‘qon madaniy muhitining muhim xususiyati shundaki, undagi nomoddiy madaniy meros elementlari alohida va bir-biridan ajralgan holda emas, balki yaxlit tarixiy, ijtimoiy va madaniy makon doirasida shakllangan. Jumladan, an’anaviy hunarmandchilik maktablari, xalq qo‘shiqlari, og‘zaki ijod namunalari, ijrochilik an’analari, marosimlar hamda ustoz-shogird munosabatlari o‘zaro uzviy bog‘langan madaniy tizimni tashkil etadi.

Mazkur tizimning davomiyligi, avvalo, meros tashuvchilari, hunarmand ustalar, ijrochilar, mahalla jamoalari, oilalar va ijodiy guruhlarning amaliy faoliyati bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu bois Qo‘qon madaniy muhitini o‘rganishda faqat tarixiy yodgorliklar yoki alohida san’at turlarini tadqiq etish bilan cheklanmasdan, ularning ijtimoiy hayotdagi o‘rni, avloddan-avlodga uzatilish mexanizmlari hamda zamonaviy madaniy jarayonlar bilan o‘zaro munosabatini kompleks tahlil qilish zarur.

Bugungi kunda Qo‘qon madaniy muhitini nomoddiy madaniy merosning yaxlit tizimi sifatida tadqiq etish, uning tarkibiy qismlarini ilmiy mezonlar asosida tasniflash, mavjud madaniy amaliyotlarni hujjatlashtirish va xalqaro miqyosda targ‘ib qilishga yo‘naltirilgan konseptual yondashuvni ishlab chiqish muhim vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, Qo‘qonning an’anaviy madaniy muhitini YUNESCOning Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprezentativ ro‘yxatiga kiritish tashabbusi mazkur hududning madaniy merosini xalqaro miqyosda tanitish bilan bir qatorda, mavjud an’analarni muhofaza qilish, meros tashuvchilarining faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, yoshlarga bilim va ko‘nikmalarni uzatish hamda madaniy xilma-xillikni saqlashning yangi imkoniyatlarini yuzaga keltirishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, Qo‘qon madaniy muhitining tarixiy shakllanishi, tarkibiy tuzilishi, ijtimoiy-madaniy xususiyatlari va nomoddiy meros sifatidagi ahamiyatini ilmiy asoslash hamda uni xalqaro miqyosda muhofaza qilishga qaratilgan konsepsiyani ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur konsepsiyaning asosiy maqsadi Qo‘qon shahrida tarixan shakllangan va hozirgi kunda ham davom etayotgan nomoddiy madaniy meros elementlarini yagona madaniy muhit doirasida aniqlash, tizimlashtirish, ilmiy jihatdan asoslash, hujjatlashtirish va muhofaza qilish, shuningdek, ushbu madaniy makonni YUNESCOning Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprezentativ ro‘yxatiga kiritish uchun zarur ilmiy, tashkiliy va metodologik asoslarni yaratishdan iborat.

Konsepsiyaning ilmiy ahamiyati Qo‘qon madaniy muhitini alohida hunarmandchilik yoki ijrochilik yo‘nalishlari majmui sifatida emas, balki o‘zaro bog‘langan ijtimoiy-madaniy amaliyotlar, an’anaviy bilim va ko‘nikmalar, jamoaviy munosabatlar

hamda avlodlararo meros uzatish mexanizmlaridan tashkil topgan yaxlit madaniy makon sifatida tadqiq etishga qaratilganligi bilan belgilanadi.

Bunday yondashuv tarixiy, etnografik, folklorshunoslik, san'atshunoslik, antropologik va madaniyatshunoslik tadqiqotlarini o'zaro uyg'unlashtirishni taqozo etadi. Natijada Qo'qon madaniy muhitining tarixiy ildizlari, hududiy xususiyatlari, tarkibiy elementlari va ularning o'zaro aloqadorligini ilmiy asosda ochib berish imkoniyati yuzaga keladi.

Konsepsiyaning amaliy ahamiyati esa nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish bo'yicha uzoq muddatli dasturlarni shakllantirish, meros tashuvchilarini aniqlash va qo'llab-quvvatlash, an'anaviy bilim va ko'nikmalarni yosh avlodga yetkazish, ilmiy ekspeditsiyalar tashkil etish, elektron ma'lumotlar bazasini yaratish hamda nominatsiya hujjatlarini tayyorlash mexanizmlarini belgilashda namoyon bo'ladi. Shuningdek, konsepsiya doirasida mahalliy jamoalarning bevosita ishtirokini ta'minlash, madaniy merosga oid qarorlarni ishlab chiqishda ularning fikr va manfaatlarini hisobga olish, nomoddiy merosning tabiiy yashash muhitini saqlash va uning tijoratlashuvi natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlarning oldini olish muhim vazifalar sifatida qaraladi.

Mazkur tashabbusning asosiy g'oyasi nomoddiy madaniy merosni faqat tarixiy xotira sifatida saqlash emas, balki uning tabiiy ijtimoiy-madaniy muhitda yashashi, rivojlanishi va avloddan-avlodga uzatilishini ta'minlashdan iborat. Bu esa madaniy merosni muhofaza qilishda jamoaga asoslangan va barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan yondashuvning ustuvorligini belgilaydi. Shundan kelib chiqib, quyida "Qo'qon madaniy muhitini Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprezentativ ro'yxatiga kiritish bo'yicha konsepsiya"ning asosiy qoidalari, ilmiy-huquqiy asoslari, tarkibiy yo'nalishlari, muhofaza mexanizmlari, amalga oshirish bosqichlari va kutilayotgan natijalari bayon etiladi.

I. UMUMIY QOIDALAR

1.1 Hujjatning maqsadi

Mazkur Konsepsiya Qo'qon shahrida tarixan shakllangan va bugungi kungacha jamoalar, oilalar, ustoz-shogird an'analari hamda madaniy institutlar orqali davom ettirilayotgan nomoddiy madaniy merosning yaxlit tizimini aniqlash, hujjatlashtirish, muhofaza qilish va UNESCOning Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprezentativ ro'yxatiga kiritish uchun milliy nominatsiya hujjatini tayyorlashning strategik va tashkiliy asoslarini belgilaydi.

1.2 Konsepsiyaning asosiy g'oyasi

Qo'qon madaniy muhiti – avloddan-avlodga o'tib kelayotgan ijtimoiy-madaniy amaliyotlar va ustoz-shogird an'analarining tirik tizimi sifatida namoyon etiladi.

Konsepsiyaning asosiy tamoyili:

"Merosni saqlash emas, uni tirik holda davom ettirish"

3. Xalqaro-huquqiy asos

Nominatsiya UNESCOning 2003-yilgi Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish to‘g‘risidagi Konvensiyasi va Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprezentativ ro‘yxatiga nominatsiya topshirish talablari asosida ishlab chiqiladi.

O‘zbekiston 2003-yilgi Konvensiyani 2008-yil 29-yanvarda ratifikatsiya qilgan. UNESCOning amaldagi tartibiga ko‘ra, Reprezentativ ro‘yxatga nominatsiyani faqat Konvensiya ishtirokchi davlati taqdim etishi mumkin.

II. NOMZOD ELEMENTNING DASTLABKI NOMI

“Qo‘qon madaniy muhiti: an’anaviy hunarmandchilik va ijtimoiy-madaniy amaliyotlar majmuasi”

Ingliz tilida:

“Kokand Cultural Space: Traditional Crafts and Socio-Cultural Practices” Mazkur nom keyingi ilmiy tadqiqot va ekspertiza natijalariga ko‘ra aniqlashtiriladi.

III. ELEMENTNING UMUMIY TAVSIFI

Qo‘qon madaniy muhiti Farg‘ona vodiysining tarixiy shahar madaniyati negizida shakllangan, turli avlodlar tomonidan saqlanib, rivojlantirilib va kundalik hayotga moslashtirib kelinayotgan nomoddiy madaniy meros amaliyotlarini ifodalaydi. Ushbu madaniy makon quyidagi o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlarni qamrab olaqdi:

- Xalq og‘zaki ijodi;
- Ijrchilik san’ati;
- Jamiyatning urf-odat, marosim va bayramlari;
- Tabiat va koinot bilan bog‘liq bilimlar;
- An’anaviy hunarmandchilik bilan bog‘liq bilim va ko‘nikmalar.

Bunda mazkur yo‘nalishlar alohida-alohida san’at turlari sifatida emas, balki Qo‘qonning tarixan shakllangan yagona tirik madaniy muhiti sifatida ilmiy asoslanadi.

IV. ELEMENTNING TARIXIY VA IJTIMOIY-MADANIY AHAMIYATI

Qo‘qon tarixan Farg‘ona vodiysining muhim siyosiy, savdo, hunarmandchilik va madaniy markazlaridan biri bo‘lgan. Shahar muhitida shakllangan madaniy an’analar saroy, mahalla, bozor, hunarmand ustaxonasi, oilaviy muhit va ijodiy jamoalar orqali rivojlangan. Mazkur jarayon natijasida: nomoddiy madaniy merosning 5 ta yo‘nalishlari avloddan-avlodga uzatilgan.

Nomzod elementning muhim xususiyati — uning faqat tarixiy manbalarda mavjud bo‘lgan meros emas, balki bugungi kunda ham amalda yashayotgan madaniy amaliyot ekanini ko‘rsatishdir.

V. ELEMENTNING TARKIBI

5.1 Ijro san’ati

Qo‘qon hududida mavjud an’anaviy musiqa, ashula, raqs, xalq tomosha san’atlari va boshqa ijro shakllari hujjatlashtiriladi.

Bunda har bir yo‘nalish bo‘yicha:

- ijrochilar;
- ustozlar;
- shogirdlar;
- ijro repertuari;
- ijro muhiti;
- bilimni uzatish usullari

aniqlanadi.

5.2 Og‘zaki an’analar

Qo‘qon bilan bog‘liq:

- xalq hikoyalari;
- rivoyatlar;
- maqollar;
- dostonchilik;
- askiya va hozirjavoblik;
- mahalliy og‘zaki tarix namunalari

o‘rganiladi va hujjatlashtiriladi.

5.3 An’anaviy hunarmandchilik

Qo‘qonning hunarmandchilik maktablari, ustaxonalar va ustoz-shogird an’analari alohida tadqiq etiladi.

Har bir hunarmandchilik turi bo‘yicha:

- ustalar;
- ishlab chiqarish texnologiyasi;
- xomashyo;
- asbob-uskunalar;
- naqsh va ramzlar;
- mahsulotning ijtimoiy vazifasi;
- bilim va ko‘nikmalarni uzatish mexanizmi

aniqlanadi.

5.4 Marosimlar va ijtimoiy amaliyotlar

Mahalla va oilaviy muhitda saqlanayotgan an’analar, jamoaviy marosimlar, bayramlar, sayillar va boshqa ijtimoiy-madaniy amaliyotlar o‘rganiladi.

5.5 Ustoz-shogird an’anasi

Nomzod elementning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida an’anaviy bilim va ko‘nikmalarning bevosita amaliy yo‘l bilan uzatilish mexanizmi tadqiq qilinadi.

VI. ELEMENTNING O‘ZIGA XOSLIGI

Qo‘qon madaniy muhitining o‘ziga xosligi uning alohida bir san’at turi bilan emas, balki: tarixiy shahar muhiti + hunarmandchilik + ijro san’ati + og‘zaki ijod + marosimlar + ustoz-shogird tizimi + mahalla madaniyati o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik bilan belgilanadi.

Shu sababli nominatsiyada Qo‘qonning boshqa hududlardan farqlanuvchi konkret madaniy belgilariga alohida ilmiy dalillar keltiriladi.

VII. YUNESCO R.1 MEZONI BO‘YICHA ASOSLASH

Nomzod element UNESCO Konvensiyasining 2-moddasida belgilangan nomoddiy madaniy meros tushunchasiga mos kelishi kerak.

Element:

- jamoalar tomonidan tan olinishi;
- avloddan-avlodga uzatilishi;
- doimiy ravishda qayta yaratilishi;
- jamoalarga o‘zlik va davomiylik hissini berishi;
- madaniy xilma-xillik va inson ijodkorligiga hurmatni kuchaytirishi bo‘yicha asoslanadi.

VIII. UNESCO R.2 MEZONI BO‘YICHA ASOSLASH

Elementni Reprezentativ ro‘yxatga kiritish:

- Qo‘qon madaniy muhitining xalqaro miqyosda tanilishiga;
- nomoddiy madaniy merosga nisbatan jamoatchilik e’tiborining oshishiga;
- avlodlararo muloqotning kuchayishiga;
- turli madaniyatlar o‘rtasidagi muloqotga;
- madaniy xilma-xillikni targ‘ib qilishga xizmat qilishi ko‘rsatiladi.

Bunda nominatsiya Qo‘qon madaniy muhitini boshqa hududlardan “ustun” qo‘yish emas, balki uning jahon madaniy xilma-xilligiga qo‘shayotgan hissasini ko‘rsatishga qaratiladi.

IX. YUNESCO R.3 MEZONI BO‘YICHA MUHOFAZA DASTURI

Elementni nominatsiya qilish bilan bir vaqtda uzoq muddatli muhofaza dasturi ishlab chiqiladi.

Asosiy tadbirlar:

1. Qo‘qon nomoddiy madaniy merosining elektron ro‘yxatini yaratish;
2. meros tashuvchilarining yagona ma’lumotlar bazasini shakllantirish;
3. ustoz-shogird maktablarini qo‘llab-quvvatlash;
4. yoshlar uchun amaliy ta’lim dasturlarini tashkil etish;
5. maktab va oliy ta’lim tizimiga nomoddiy madaniy meros fanini kiritish;
6. an’anaviy hunarmandchilik ustaxonalarini qo‘llab-quvvatlash;
7. audio, video va foto arxiv yaratish;
8. ilmiy ekspeditsiyalar tashkil etish;
9. har yili “Qo‘qon nomoddiy madaniy merosi haftaligi” tadbirlarini o‘tkazish;
10. nomoddiy madaniy merosni turizm bilan bog‘lashda uning tijoratlashuvi va mazmunining buzilishining oldini olish;
11. meros tashuvchilariga grant va stipendiyalar ajratish;
12. muntazam monitoring tizimini joriy etish.

X. YUNESCO R.4 MEZONI – JAMOATCHILIK ISHTIROKI

Nominatsiyaning eng muhim shartlaridan biri — meros tashuvchilari va tegishli jamoalarning faol ishtiroki hamda ularning erkin, oldindan va xabardor qilingan roziligini hujjatlashtirish.

Shu maqsadda:

- hunarmandlar;
- ijrochilar;
- ustozlar;
- mahalla faollari;
- yoshlar;
- madaniyat sohasi vakillari;
- ilmiy tadqiqotchilar;
- ta’lim muassasalari

ishtirokida maslahatlashuvlar tashkil etiladi.

Har bir asosiy jamoa va meros tashuvchisidan yozma rozilik olinadi.

XI. YUNESCO R.5 MEZONI – MILLIY RO‘YXAT

Nomzod element O‘zbekiston Respublikasining nomoddiy madaniy merosi milliy ro‘yxatiga kiritilishi va ro‘yxat ma’lumotlari muntazam yangilanib borishi lozim.

UNESCOning O‘zbekiston bo‘yicha avvalgi nominatsiyalarida milliy ro‘yxat masalasi muhim dalil sifatida ko‘rsatilgan. Masalan, 2023-yilda “O‘zbekiston kulolchilik maktablari” nominatsiyasi bo‘yicha UNESCO qarorida elementning O‘zbekiston milliy nomoddiy madaniy merosi ro‘yxatiga kiritilgani R.5 mezonining asosiy dalillaridan biri sifatida qayd etilgan.

XII. ILMIY-TADQIQOT VA HUJJATLASHTIRISH DASTURI

Nominatsiya tayyorlashdan oldin Qo‘qon bo‘yicha kompleks ilmiy ekspeditsiya tashkil etiladi.

Tadqiqot quyidagi yo‘nalishlarda olib boriladi:

- tarix;
- etnografiya;
- folklorshunoslik;
- musiqa san’ati;
- teatr va xalq tomosha san’ati;
- hunarmandchilik;
- antropologiya;
- mahalla va ijtimoiy hayot;
- madaniy geografiya.

Har bir element bo‘yicha foto, audio va video materiallar yig‘iladi.

XIII. NOMINATSIYA HUJJATLARI TO‘PLAMI

YUNESCOga taqdim etiladigan hujjatlar quyidagi asosiy qismlardan tashkil topadi:

1. YUNESCO ICH-02 Nominatsiya shakli;
2. elementning batafsil tavsifi;
3. element tashuvchilari va jamoalar tavsifi;
4. geografik hudud tavsifi;
5. tarixiy ma’lumotlar;
6. nomoddiy merosning hozirgi holati;
7. muhofaza dasturi;
8. jamoalarning yozma rozilik xatlari;
9. milliy inventardan ma’lumotnoma;
10. foto materiallar;
11. video materiallar;
12. xarita;
13. bibliografiya va ilmiy manbalar;
14. nominatsiya hujjatining ingliz tilidagi yakuniy versiyasi.

XIV. BOSHQARUV VA MUVOFIQLASHTIRISH

Nominatsiyani tayyorlash va amalga oshirish uchun Qo‘qon shahar hokimligi huzurida: “Qo‘qon madaniy muhiti – YUNESCO” ishchi guruhi tashkil etish taklif etiladi.

Ishchi guruh tarkibiga:

- Qo‘qon shahar hokimligi;
- O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining tegishli tuzilmalari;
- YUNESCO ishlari bo‘yicha O‘zbekistonning milliy komissiyasi;
- O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi va tegishli ilmiy muassasalar;
- san’at va madaniyat oliy ta’lim muassasalari;
- muzeylar;
- ijodiy tashkilotlar;
- hunarmandlar;
- mahalla vakillari;
- meros tashuvchilari;
- YUNESCO masalalari bo‘yicha ekspertlar jalb etiladi.

XV. AMALGA OSHIRISH BOSQICHLARI

1-bosqich – Tayyorlov va inventarizatsiya

Qo‘qonning nomoddiy madaniy meros elementlarini aniqlash, meros tashuvchilarini ro‘yxatga olish va mavjud ilmiy manbalarni yig‘ish.

2-bosqich – Ilmiy ekspertiza

Nomzod elementning YUNESCO mezonlariga muvofiqligini ilmiy va xalqaro ekspertlar ishtirokida baholash.

3-bosqich – Jamoatchilik bilan maslahatlashuv

Meros tashuvchilari bilan uchrashuvlar o‘tkazish, ularning takliflarini olish va yozma roziliklarini rasmiylashtirish.

4-bosqich – Milliy ro‘yxat

Elementni O‘zbekiston nomoddiy madaniy merosi milliy ro‘yxatiga kiritish yoki ro‘yxatdagi ma’lumotlarni yangilash.

5-bosqich – YUNESCO nominatsiya fayli

ICH-02 shakli va barcha ilovalarni tayyorlash, tarjima qilish va ekspertizadan o‘tkazish.

6-bosqich – Milliy tasdiqlash

Nominatsiya faylini O‘zbekiston tomonidan YUNESCOga taqdim etish uchun belgilangan milliy tartibda kelishish.

7-bosqich – YUNESCO jarayoni

Nominatsiya YUNESCO Kotibiyatining texnik tekshiruvi, ekspert baholashi va Nomoddiy madaniy meros bo‘yicha Hukumatlararo qo‘mitaning ko‘rib chiqish jarayonidan o‘tadi.

XVI. KUTILAYOTGAN NATIJA

Konsepsiya amalga oshirilishi natijasida:

- Qo‘qonning tirik nomoddiy madaniy merosi tizimli ravishda hujjatlashtiriladi;
- meros tashuvchilarining maqomi va jamoatchilikdagi nufuzi kuchayadi;
- yosh avlodga bilim va ko‘nikmalarni uzatish mexanizmlari rivojlanadi;
- an’anaviy hunarmandchilik va ijro san’ati qo‘llab-quvvatlanadi;
- madaniy turizm uchun yangi imkoniyatlar yaratiladi;
- Qo‘qonning nomoddiy madaniy merosi YUNESCO xalqaro platformasida namoyon bo‘lishi uchun huquqiy va ilmiy asos yaratiladi.

XVII. YAKUNIY QOIDA

Qo‘qon madaniy muhiti YUNESCO Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprezentativ ro‘yxatiga kiritish tashabbusi faqat xalqaro maqom olishga qaratilgan loyiha emas, balki avvalo Qo‘qonning tirik madaniy merosini aniqlash, asrash, uzatish va kelajak uchun barqaror rivojlantirish dasturi sifatida amalga oshiriladi.